

Szóbeli tan – Rabbinikus irodalom

Válogatott fejezetek a Misnából

11. *Kodasim rend, Tohorot rend:*
vallástudományi megközelítések (folyt.)

Biró Tamás

birot@or-zse.hu, <http://birot.web.elte.hu/>

2022. május 10.

Ötödik és hatodik beadandó / beadható feladat

- Négy opcióból választható egy ötödik és egy hatodik feladat.
- Beadási határidő: 2022. május 17.
- <http://birot.web.elte.hu/courses/2022-Misna/Misna-5-6-feladat.pdf>.

A Misna szerkezete

(ismétlés)

- Hat rend (*szeder*, סדר)

1. *Zeraim* ('magvak')

2. *Moed* ('ünnep, idő')

3. *Nasim* ('nők')

4. *Nezikin* ('károk')

5. *Kodasim* ('szentségek')

6. *Tohorot* ('tisztaság[ok]')

- 63 traktátus (*maszekhet / maszekhta*, מסכת / מסכתא)

- 525 fejezet
(*perek*, פרק)

- 4224 misna משנה
(kisbetűvel!)

FACTSHEET:

Kodasim rend

• Rend (*szeder*): *Kodasim* ('szentségek', a Misna 5. rendje)

• Traktátus (*maszekhet*): 11 traktátus

Zevaḥim,

Menahot,

Ḥullin,

Bekhorot,

Arakhin,

Temura,

Keritot,

Meila,

Tamid,

Middot,

Kinnim

• Fejezetek száma: 91 fejezet

Azonban *Middot* 6. és 7. fejezete egyes kéziratokban, így a Kaufmann-kéziratban is, egyetlen fejezetként szerepel.

• Fő témák: az áldozatok rendje (rituális vágás, szentély, stb.)

• Tórai forrás, alapszöveg, háttér: általában bőséges, kivéve *Ḥullin*-t.

Az áldozatok fő fajtái – néhány példával

Az áldozat alkalma szerint:

- Állandó áldozatok (*tamid*) és a szentély napi, heti rutinja (pl. színkenyér)
- Naptárhoz kötött áldozatok:
 - Lev 23, Num 28–29: szombat, újhold, peszah, savuot, ros hasana, jom kippur, szukkot.
 - Speciális áldozatok: peszahi bárány; jom kippuri bak; savuoti két kenyér; ...
- Átmeneti rítushoz kapcsolódó áldozatok
 - Szülő nő, szota, nazir... + betérő (!)
- Gyógyuláshoz vagy rituális megtisztuláshoz kapcsolódó átmeneti rítusok:
 - Leprás; vörös tehén; ...
- Vezeklési / bűnökhöz, vétkekhez kötődő áldozatok
- Opcionális áldozatok, egyéni felajánlások

Az áldozatok fő fajtái – néhány példával

Az áldozat technikai részletei szerint:

• Állatáldozatok

Ki fogyasztja el? Hol és mikor kell elfogyasztani?

קדשי קדשים
„szentségek
szentsége”

1. עולה *ola* teljes mértékben elégő áldozat

2. חטאת *hatat* kohániták elfogyasztják

3. אשם *asam* kohániták elfogyasztják

4. שלמים *selamim* ’teljes áldozat’

ezen belül: תודה *toda* ’hálaáldozat’

5. בכור *bekhor* elsőszülött

6. מעשר בהמה *maaszer behema* állattized

7. קרבן פסח *korban peszah* peszahi bárány

az áldozat
bemutatója
fogyasztja el
Jeruzsálemben

Az áldozatbemutatás
négy fázisa:

*Mennyi, milyen fajta
állat, milyen jegyekkel?*

1. Az állat levágása
2. A vér felfogása
3. Vér átvitele oltárhoz
4. Vér oltárra hintése

קדשי קלים
„könnyű
szentségek”

• Terményáldozatok: gabona (liszt/árpa: *omer*, színkenyér, két kenyér...); italáldozatok...

A profántól a szentig: „*ontológiai átalakulások*”

- Profán

→ Profán kontextusban használat, például étel hétköznapi elfogyasztása.

- Szent célra felajánlva

→ Megszűnik a profán világ számára létezni (vö. *tizedek, károkozások alóli mentesség*)

→ Szakrális használat, például szent térben vagy speciális személy általi elfogyasztás.

vö. *maaszer seni*

vö. *teruma*

→ A deszakralizálás, visszaprofanizálás lehetősége?

- Szent célra feláldozva

→ Megszűnik fizikailag létezni.

A „Szent”:

- *Szent tér:* például a Szentély
- [*Szent idő:* például az ünnepek]
- *Személyek:* például vallási specialisták

A *Kodasim* rend traktátusai

- A bemutatott áldozatok egyes fajtái:

A feláldozott áldozat fajtája szerint (több alkalom is kapcsolódhat ugyanahhoz a „technikához”):

- Állatáldozatok: ***Zevahim*** állat- és madáráldozatok rendje
- Kinnim*** páros madáráldozatok
- + rituális, de nem áldozati: ***Hullin*** profán rituális vágás
- Terményáldozatok: ***Menahot*** gabonaáldozatok

Az áldozat alkalma szerint:

- ***Keritot*** (כרת *karet* ’kiírtatás’) *karettal* büntethető vétkek akaratlan elkövetői
- ***Tamid*** hétköznapi szentélybeli áldozat

- Szentély számára történő felajánlás... Kiváltás a szent státuszból... A Szentély...

A *Kodasim* rend traktátusai

- A bemutatott áldozatok egyes fajtái...
- A szentély számára történő felajánlás (*hekdes*)
 - Az entitás (tárgy, állat, épület, személy...) kulturálisan posztulált státusza megváltozik.
- Kilépés a szent státuszból
 - Elsőszülött állatok, emberek kiváltása: ***Bekhorot*** speciális státusz születéstől fogva
 - Felajánlások pénzzel történő kiváltása: ***Arakhin*** 'értékek', vö. Lev 27.
 - Kiváltás természetben (más állattal): ***Temura*** 'kicserélés'
 - Felajánlott tárgyak jogtalan (profán) használata: ***Meila***
- A Szentély: a Szent tér funkcióját betöltő, szent státuszban lévő épület (vö. *hekdes* ~ *mikdas*)
 - A (második) Szentély méretei: ***Middot***

FACTSHEET: *Hullin traktátus*

- Rend (*szeder*): *Kodasim* ('szentségek', a Misna 5. rendje)
- Traktátus (*maszekhet*): *Hullin* ('profánságok', a renden belül a 3. traktátus)
- Fejezetek száma: 12
- Fő téma: rituális vágás, a hús kósersága
- Tórai forrás: Vágás kapcsán: vö. Deut 12,21!
- Érdekesség: A középkori kéziratokban, valamint számos középkori forrásban *Sehitat Hullin* ('A profán [állatok] levágása') címmel hivatkoznak rá. Hagyományosan a rabbivizsga tananyagát képezi.

A kóserság főbb összetevői

1. Tiszta (kóser) és tisztátalan állatfajták (vö. Lev 11; Deut 14)
 2. Elhullott állat fogyasztásának tilalma (vö. Lev 17,15; Deut 14,21...)
 3. A vér fogyasztásának a tilalma (kisózás) (vö. Lev 7,26–27; 17,10–14; Deut 12.)
 4. Tejes és húsos keverésének a tilalma
(bHul 115b: Exod 23,19; 34,26; Deut 14,21 → főzés, fogyasztás, haszonélvezet)
- + rabbinikus szigorítások: pl. tejes és szárnyas keverésének a tilalma.
 - + rabbinikus tilalmak: pl. kóser bor (vö. bálványimádás); tejes-húsos edények...
 - + kapcsolódik még: pl. peszahi kovászostilalom; szökőín tilalma (Gen 32,33);
mezőgazd. törvények (*orla, smita, maaszer, hadas...*); edények rituális tisztasága...

Mi az, ami nem számít elhullott állatnak?

Deut 12,21

כִּי־יִרְחֹק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׂוֹם שְׁמוֹ שָׁם וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ
אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לְךָ **כְּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ** וְאָכַלְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ בְּכֹל אֶרֶץ נַפְשֶׁךָ:

²¹ Ha messze lesz tőled az a hely, amelyet kiválaszt Istened, az ÚR, hogy oda helyezze nevét, akkor is vághatsz marháidból és juhaidból, amelyeket neked adott az ÚR, **ahogy megparancsoltam neked**, és megeheted a lakóhelyeden, amikor csak kívánod.

- A rabbinikus érvelés szerint: bizonyíték a szóbeli tanra, hisz máshol nincs leírva az Írott Tórában a kóser vágás módja. Tehát a kóser vágás:

הַלָּכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי **halakha le-Mose mi-Szinaj** 'halákha Mózesnek a Szináj-hegyről': olyan szabály, amelyet Mózes szóban megkapott, de nincs nyoma az írott Tanban.

A kóser vágás

A rabbinikus hagyomány szerint (bSzanh. 59b):

- Az Első Embertől Noéig tilos volt a húsfogyasztás (Gen 1,29):

„Majd ezt mondta Isten: Nektek adok minden maghozó növényt az egész föld színén, és minden fát, amelynek maghozó gyümölcse van: legyen mindez a ti eledetek!”

- Noé engedélyt kapott, de élő állat húsa nem fogyasztható (Gen 9,3–4):

„³Minden, ami csak él és mozog, legyen a ti eledetek! Nektek adom mindezt éppúgy, mint a zöld növényt. ⁴De ne egyétek a húst az éltető vérrel együtt!”

Vö. noahidák hét törvénye

- Mózes engedélyt kapott a seħita-ra (rituális metszésre) (Deut 12,21)

A kóser vágás: *kóser metszés + ellenőrzés*

- (Rituálisan tiszta, fogyasztható) élő állat átalakulása élelemmé

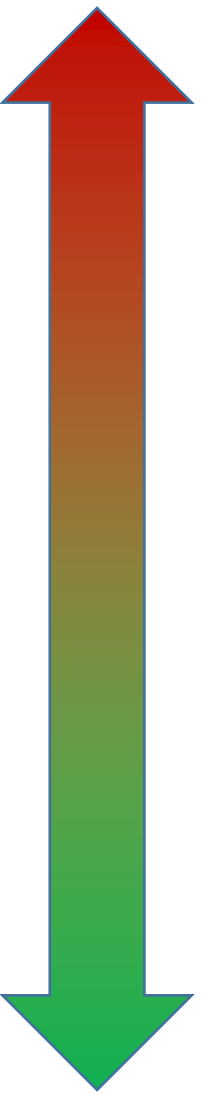
➤ Elpusztul: természetes halál (betegség), vadállat, nem kóser metszés...
vagy Kóser metszés: éles, hibátlan kés, egy metszés...

➤ A levágott állat nyelőcsöve, tüdeje betegnek bizonyul...
vagy Az állat fogyasztható (kóser)
[majd: szökőín, stb. eltávolítása, majd a vér eltávolítása sózással]

- Javaslat: a kóser vágás mint „átmeneti rítus”?

Halákhikus szabályok spektruma

ISMÉTLÉS

- Az [írott] Tórában explicit formában leírt törvény
- Az [írott] Tórában implicit formában szereplő előírás [„szóbeli tan”]
- *Halakha le-Mose mi-Szinaj* [‘halakha Mózes részére a Szinájról’]
- Bibliai versre „támaszkodó” törvény/szokás (*aszmakhta*)
- Rabbiniikus rendelet
(tórai alap nélkül, de a rabbik tórai alapon nyugvó tekintélyénél fogva)
- „Egész Izraelben elterjedt” szokás (*minhag*)
- Helyi szokás (*minhag*): régió, város, irányzat, zsinagóga, család, egyén

Pl. askenáz / nyugati askenáz / holland askenáz

Modern jelenség. Pl. haszid közösségek.

Halákhikus szabályok spektruma

- Az [írott] Tórában explicit formában leírt törvény
- Az [írott] Tórában implicit formában szereplő előírás [„szóbeli tan”]
- *Halakha le-Mose mi-Szinaj* [’halakha Mózes részére a Szinajon] [írott]
- Bibliai versre „támaszkodó” törvény/szokás (*aszmakhta*)
- Rabbiniikus rendelet
(tórai alap nélkül, de a rabbik tórai alapon nyugvó tekintélyénél fogva)
- „Egész Izraelben elterjedt” szokás (*minhag*)
- Helyi szokás (*minhag*): régió, város, irányzat, zsinagóga

gödölye anyja tejében

emlős állat húsa
emlős állat tejében

szárnyas hús
emlős állat tejében

hal és hús

hal és tej

Halákhikus szabályok spektruma

- Az [írott] Tórában explicit formában leírt törvény/szokás („szóbeli tan”)
- Az [írott] Tórában implicit formában szereplő szokás („szóbeli tan”)
- *Halakha le-Mose mi-Szinaj* [‘halakha Mózes részére a Sínai hegyről’]
- Bibliai versre „támaszkodó” törvény/szokás (*aszma*)
- Rabbinikus rendelet
(tórai alap nélkül, de a rabbik tórai alapon nyugvó tekintélyénél fogva)
- „Egész Izraelben elterjedt” szokás (*minhag*)
- Helyi szokás (*minhag*): régió, város, irányzat, egyén

VALLÁS

FOLKLÓR

FACTSHEET:

Tohorot rend

- Rend (*szeder*): *Tohorot* ('tisztaság[ok]', a Misna 6. rendje)
- Traktátus (*maszekhet*): 12 traktátus
 - Kelim,* *Oholot,* *Negaim,*
 - Para,* *Tohorot,* *Mikvaot,*
 - Nidda,* *Makhsirin,* *Zavim,*
 - Tevul jom,* *Jadajim,* *Ukcin*
- Fejezetek száma: 126 (!) fejezet
- Fő téma: rituális tisztaság
- Tórai forrás, alapszöveg, háttér: bőséges.

Palesztinai Talmud és Babilóniai Talmud

Misna	Toszefta	Palesztinai Talmud (Jeruzsálemi Talmud)	Babilóniai Talmud
6 rend, 63 traktátus	6 rend, 59 traktátus	4 rend + <i>Nidda</i> a Tohorot-ból. (Kodasim rendhez nincs.) 39 traktátus	4 rend + <i>Ber.</i> a Zeraimból + <i>Nidda</i> a Tohorot-ból. 36[,5] traktátus
i.sz. 200 (-220) körül, <i>R. Jehuda ha-Nászi</i>	220 után nem sokkal, <i>R. Hija bar Abba</i> [??]	lezárva 350-450 közt, <i>viszonylag kevés szerkesztés</i>	lezárva 500 körül/után, <i>Rav Asi és Ravina</i> [?]
A tannaitikus hagyományok gyűjteménye	A Misnából kimaradt tannaitikus anyag gyűjteménye	A <i>Misna</i> amórák általi értelmezése, valamint további tannaitikus (→ <i>barajta</i>) és amórai hagyományok gyűjteménye	
<i>legrövidebb</i>	<i>hosszabb</i>	<i>még hosszabb</i>	<i>leghosszabb terjedelmű</i>

Palesztinai Talmud és Babilóniai Talmud

Misna	Toszefta	Palesztinai Talmud (Jeruzsálemi Talmud)	Babilóniai Talmud
Zeraim (11 traktátus)	Zeraim (11 traktátus)	Zeraim (11 traktátus)	csak <i>Berakhot</i>
Moed (12 traktátus)	Moed (12 traktátus)	Moed (12 traktátus)	Moed (kivéve <i>Sekalim</i>)
Nasim (7 traktátus)	Nasim (7 traktátus)	Nasim (7 traktátus)	Nasim (7 traktátus)
Nezikin (10 traktátus)	Nezikin (kivéve <i>Avot</i>)	Nezikin (kiv. <i>Avot</i> , <i>Edujot</i>)	Nezikin (kiv. <i>Avot</i> , <i>Edujot</i>)
Kodasim (11 traktátus)	Kodasim (kivéve <i>Tamid</i> , <i>Middot</i> , <i>Kinnim</i>)	---	Kodasim (kivéve <i>Tamid</i> fele, ill. <i>Middot</i> , <i>Kinnim</i>)
Tohorot (12 traktátus)	Tohorot (12 traktátus)	csak <i>Nidda</i> 4 fejezete	csak <i>Nidda</i>

Tohorot rend

- Misna: 12 traktátus (126 fejezet!), *fejezetek száma szerint* elrendezve.
- Toszefta: 12 traktátus, fejezetek száma szerint elrendezve.
- Jeruzsálemi/Palesztinai Talmud: csak 4 fejezet Nidda traktátusból!
- Babiloni Talmud: csak Nidda traktátushoz

Kodasim

	<i>Misna fejezetek</i>	<i>Bab. T. fóliók</i>	<i>Misna és BT München 95 kézirat fóliók</i>	<i>Jer. Talmud fóliók száma</i>	
<i>Zevaḥim</i>	14	120	21	–	Animal offerings
<i>Menaḥot</i>	13	110	21	–	Meal offering
<i>Hullin</i>	12	142	25	–	Animals slaughtered for food
<i>Behorot</i>	9	61	13	–	Firstlings (Deut 15:19 ff.)
<i>Arakhin</i>	9	34	9	–	Vows of valuation (Lev 27:1–8)
<i>Temurah</i>	7	39	8	–	Substituted offering (Lev 27:10)
<i>Keritot</i>	6	28	9	–	Extripation (Lev 18:29)
<i>Me'ilah</i>	6	22	4	–	Sacrileges (Lev 5:15–16)
<i>Tamid</i>	7	9	4	–	The daily sacrifice (Num 28:3–4)
<i>Middot</i>	5	–	3	–	Measurements of the Temple
<i>Kinnim</i>	3	–	2	–	The Bird offering (Lev 5:7 ff.)

Tohorot

	<i>Misna fejezetek</i>	<i>Bab. T. fóliók</i>	<i>Misna és BT München 95 kézirat fóliók</i>	<i>Jer. Talmud fóliók száma</i>	
<i>Kelim</i>	30	–	11	–	Uncleanness of articles
<i>Oholot (Ahilot)</i>	18	–	7	–	Uncleanness through overshadowing (Num 19:14–15)
<i>Nega'im</i>	14	–	7	–	Leprosy (Lev 13, 14)
<i>Parah</i>	12	–	5	–	The Red Heifer (Num 19)
<i>Tohorot</i>	10	–	5	–	Ritual cleanness
<i>Mikva'ot</i>	10	–	5	–	Ritual ablution
<i>Niddah</i>	10	73	14	4	The menstruant

Tohorot

	<i>Misna fejezetek</i>	<i>Bab. T. fóliók</i>	<i>Misna és BT München 95 kézirat fóliók</i>	<i>Jer. Talmud fóliók száma</i>	
<i>Makhshirin</i>	6	–	3	–	Liquid that predisposes food to become ritually unclean (Lev 11:37–38)
<i>Zavim</i>	5	–	2	–	Fluxes (Lev 15)
<i>Tevul Yom</i>	4	–	2	–	Ritual uncleanness between immersion and sunset (Lev 22:6–7)
<i>Yadayim</i>	4	–	3	–	The ritual uncleanness of the hands
<i>Ukzin</i>	3	–	2	–	“Stalks”: parts of plants susceptible to uncleanness

FACTSHEET: *Kelim traktátus*

- Rend (*szeder*): *Tohorot* ('tisztaság[ok]', a Misna 6. rendje)
- Traktátus (*maszekhet*): *Kelim* ('edények', a renden belül az 1. traktátus)
- Fejezetek száma: 30
- Fő téma: a rituális tisztátalanság formái;
tárolóedények rituális tisztasága
- Tórai források: pl. Lev 11,29–40 és Num 31,20.22–23.
- Érdekesség: A Misna leghosszabb traktátusa, eredetileg három egyenlő részre oszthatták. A Toszefta *Kelim*-et ma is fel szokás osztani (*B. kama*, *B. mecia* és *B. batra*).

Lev 11,29–40

Vö. a kasruttal !

²⁹ A földön nyüzsgő kisebb állatok közül ezek a tisztátalanok: a menyét, az egér és a gyíkfélék, ³⁰ a gekkó, a kaméleon, a tarkagyík, a csiga és a vakondok. ³¹ Ezek tisztátalanok számotokra a kisebb állatok közül. Aki csak a tetemüket is megérinti, tisztátalan lesz estig. ³² Tisztátalan lesz minden, amire ezek közül bármelyiknek a teteme ráesik: bármilyen faeszköz vagy ruha, bőr vagy zsák, bármilyen eszköz, amellyel dolgozni szoktak. Vízbe kell tenni, és legyen tisztátalan estig, azután tiszta lesz. ³³ Ha bármely cserépedénybe valami beleesik ezekből, tisztátalan legyen minden, ami benne van, az edényt pedig törjék össze. ³⁴ Ha az ilyen edényből víz kerül bármilyen ehető ételre, tisztátalan lesz, és minden ilyen edényben tisztátalan lesz bármilyen megiható ital. ³⁵ Tisztátalan lesz mindaz, amire ezeknek a teteme ráesik. Le kell bontani a kemencét és a tűzhelyet is, ha tisztátalanná vált; tartsátok tisztátalannak!

Lev 11,29–40

Vö. a kasruttal !

³⁶ A forrás és a vízgyűjtő kút azonban tiszta marad: csak az válik tisztátalanná, aki abban a tetemükhöz hozzáér. ³⁷ Ha ilyeneknek a teteme ráesik bármilyen vetőmagra, amelyet el akarnak vetni, az tiszta marad. ³⁸ De ha vizet öntenek arra, és úgy esik rá valamelyiknek a teteme, legyen az a mag tisztátalan számotokra! ³⁹ Ha elpusztul egy olyan állat, amelyet különben megehettek, és valaki megérinti annak a tetemét, tisztátalan lesz estig. ⁴⁰ Aki eszik a teteméből, mossa ki ruháit, de tisztátalan marad estig; aki fölveszi a tetemét, mossa ki ruháit, de tisztátalan marad estig.

Num 31,20.22–23

(„Izrael bosszút áll Midjánon”)

¹⁹ Ti pedig maradjatok a táboron kívül hét napig. Mindaz, aki megölt valakit, vagy megérintett egy elesettet, tisztítsa meg magát a harmadik napon és a hetedik napon: ti is, meg a foglyaitok is. ²⁰ Tisztítsatok meg minden ruhát, bőrholmit, kecskeszőrkészítményt és minden faeszközt. ²¹ Eleázár pap pedig ezt mondta a katonáknak, akik megjárták a háborút: Ez a törvény rendelkezése, amelyet megparancsolt Mózesnek az ÚR: ²² Az arany-, ezüst-, réz-, meg a vas-, ón- és ólomholmit, ²³ mindazt, ami tűzálló, tartsátok tűzbe, hogy megtisztuljon, de még tisztítóvízzel is tisztítsátok meg. Ami pedig nem tűzálló, azt merítsétek vízbe! ²⁴ Ruhátokat is mossátok ki a hetedik napon, hogy tiszták legyetek. Azután bejöhettek a táborba.

A rituális tisztátalanság alapfogalmai

- Rituális tisztátalanság: „a szentség ellentéte”, de önmagában *nem bűn*.

- A tisztátalanság fokozatai:

}	• <i>Avi avot ha-tuma</i>	אבי אבות הטומאה	'a tisztátalanság atyáinak atyja' (középkori kifejezés!)	
	• <i>Avot ha-tuma</i>	אבות הטומאה	'a tisztátalanság atyja'	
}	• <i>Rison le-tuma</i>	ראשון לטומאה	'első [szintű] tisztátalanság'	} <i>valad ha-tuma</i> ולד הטומאה 'a tisztátalanság gyermeke'
	• <i>Seni le-tuma</i>	שני לטומאה	'második [szintű] tisztátalanság'	
	• <i>Selisi le-tuma</i>	שלישי לטומאה	'harmadik [szintű] tisztátalanság'	
	• <i>Revii le-tuma</i>	רביעי לטומאה	'negyedik [szintű] tisztátalanság'	

- A tisztátalanság forrása × átvitel módja × tisztátalanság átvevője = átveszi-e?

- Milyen következményekkel jár a tisztátalanság? *A hétköznapi élet legtöbb szférájában nem jár következménnyel, nem kötelező tisztának lenni!*

A rituális tisztátalanság alapfogalmai

• Átvitel módjai:

- Érintés
- Felemelés / cipelés
- Az árnyékában (térben) való tartózkodás (edény, sátor)
- ...

• A tisztátalanság következményei:

- Tisztátalan pap nem mutathat be áldozatot, nem ehet trumát.
- Tisztátalan áldozat nem mutatható be, tisztátalan truma nem fogyasztható el.
- Tisztátalan nővel való közösülés tilos (*karet* büntetés, de gyermek nem *mamzer*).
- Tisztátalan edényből fogyasztás, stb.

A „kegyesség” gyakori formája a rituálisan tiszta állapotra való önkéntes törekvés.

• A megtisztulás módjai:

Van, amikor tisztulás nem lehetséges. Pl. cserépedényeket össze kell törni.

- Vörös tehén: a holttesttel érintkező személy megtisztítására.
- Rituális megtisztulás vízben. Egyes tisztátalanságok esetén: utána áldozat bemutatása *is*.
- **Mikve** (rituális fürdő) vize: természetes eredetű, min. 40 *szea* térfogatú víz. Személyek (pl. nők, menstruációs időszak végén; betérők) és edények bemeztítése – *ma is*.

A rituális tisztátalanság alapfogalmai

- **Holttest:** *Avi avot ha-tuma* (אבי אבות הטומאה) 'a tisztátalanság atyáinak atyja', középkori kommentátorok által bevezetett kifejezés) — *a halál, mint a tisztátalanság primer forrása.*
- *Avot ha-tuma:* a tisztátalanság eredete, például:
 - *serec* teteme (Lev 11,29-30);
 - emlős teteme (ונבלה);
 - ondó;
 - leprás személy;
 - a vörös tehén-szertartásban használt víz;
 - menstruáló nő;
 - aki menstruáló nővel hált;
 - szülő nő;
 - hüvelyi folyásos nő (*zava* זבה);
 - gonorrhoeás (= kankó, tripper) férfi (*zav* זב);
 - aki holttesthez (*avi avot tuma*) ért.
 - egy tárgy, amire egy *zav*, *zava*, stb. ült;
- Ezek tisztátalanná teszik az embert, ha
 - Hozzájuk érünk: pl. *serec*, ondó, aki holttesthez ért... (m*Kel.* 1:1: emeléssel nem)
 - Embert és ruháját, ha emeli: emlőstetem...
 - Érintéssel is, emeléssel is: folyós folyása és ondója és vizelete, menstruációs vér...

A rituális tisztátalanság alapfogalmai

- *Av tuma* embereket és edényeket tesz tisztátalanná.
→ *rison le-tuma* olyan emberek és eszközök, amelyeket *av tuma* tett tisztátalanná.
- *Valad tuma* ételeket és italokat tesz tisztátalanná.
→ *seni le-tuma* olyan ételek és italok, amelyeket *rison le-tuma* tett tisztátalanná.
- *Seni le-truma* a profán (*ḥol*) világban már nem hat, csak a Szent világában → *selisi le-truma*: olyan *truma* étel v. ital, vagy olyan áldozati ételt vagy ital (*kodes*), amely *seni le-tuma*-hoz ért.
- *Selisi le-truma* csak *kodes*-re ha → *revii le-truma*: olyan *kodes* ételt vagy ital, amely *selisi le-tuma*-hoz ért.

A rituális tisztátalanság alapfogalmai

*Átterjed-e a tisztátalanság (ha megfelelő az átvitel módja)?
Ha igen, mi lesz belőle?*

mire (→) miről (↓)	ember	edény	profán (<i>ḥolin</i>) étel, ital	truma	kodasim
<i>avi avot tuma</i>	<i>av tuma</i>	<i>av tuma</i>	X	X	X
<i>av tuma</i>	<i>rison le-tuma</i>	<i>rison le-tuma</i>	X	X	X
<i>rison le-tuma</i>	X	X	<i>seni le-tuma</i>	<i>seni le-tuma</i>	<i>seni le-tuma</i>
<i>seni le-tuma</i>	X	X	X	<i>selisi le-tuma</i>	<i>selisi le-tuma</i>
<i>selisi le-tuma</i>	X	X	X	X	<i>revii le-tuma</i>

A rituális tisztátalanság kognitív vallástudományi szemszögből

- Régi felvetés: a rituális szabályok mint „primitív higiénias szabályok”?
- BT: kulturálisan posztulált állapot, amelynek létrejötte és megszüntetése vallásilag szignifikáns cselekvésekhez (például rítusokhoz) köthető.

Evolúciós pszichológiai magyarázat:

- *Pascal Boyer* hipotézise: velünk született „contagion avoidance system”.
- Ezt a kognitív mechanizmust használják a vallások tisztasági szabályai is.
- NB: a rituális szabályok *nem* „primitív higiénias szabályok”, de egy olyan kognitív rendszerre támaszkodnak, amely az evolúció során „higiéniai célból” jött létre.

FACTSHEET: *Ukcin traktátus*

- Rend (*szeder*): *Tohorot* ('tisztaság[ok]', a Misna 6. rendje)
- Traktátus (*maszekhet*): *Ukcin* ('szárak', a renden belül az utolsó, 12.)
- Fejezetek száma: 3
- Fő téma: a növények – gyümölcsök, zöldségek – azon részei, amelyek tisztátalanná válhatnak.
- Tórai források: ?
- Érdekesség: A Misna legutolsó traktátusa.

Ukcin 3,12 – *a legeslegutolsó misna*

Figyeljük meg a
nyelvi mintázatot!

משנה מסכת עוקצין פרק ג משנה יב

אמר ר' יהושע בן לוי עתיד הקדוש ב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות
ועשרה עולמות שנאמ' (משלי ח) להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא
אמר רבי שמעון בן חלפתא לא מצא הקדוש ב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא
השלום שנאמר (תהלים כ"ט) ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:

Ukcin 3,12 – *a legeslegutolsó misna*

Figyeljük meg a
nyelvi mintázatot!

Azt mondta rabbi Jehosua ben Levi: *A Szent-áldassék-Ő* részesíteni fog minden egyes igaz embert háromszáztíz világban; mert amint meg van írva (Példabeszédek 8,21): „hogy örökséget adjak az engem szeretőknek, és megtöltsem kincstárukat.”

Azt mondta rabbi Simon ben Halafta: Nem talált a *Szent-áldassék-Ő* más áldástartó eszközt Izrael számára, mint a békét; mert amint meg van írva: (Zoltárok 29, 11): „Az ÚR erőt ad népének, az ÚR megáldja népét békességgel.”

Kreatív bibliaértelmezés

Példabeszédek 8,21

- Kontextus: „¹Nem kiált-e a bölcsesség, nem hallatja-e szavát az értelem? (...) ¹²Én, a bölcsesség, együtt lakom az okossággal, és nálam van a megfontolt tudás. (...) ²⁰Az igazság ösvényén járok és a törvénynek az útjain, ²¹hogy örökséget adjak az engem szeretőknek, és megtöltsem kincstárukat.”

לְהַנְחִיל אֶהְבֵּי יֵשׁ וְאַצְרֹתֵיהֶם אֲמַלֵּא:

- [hogy] örökül_adni szeretőim[nek] JES és_kincstárukat megtöltöm
- Két kérdés: (1) Mit jelent a JES? (2) Mi az örökül_adni ige tárgya?
- Számértékek: *jod* = 10, *sin* = 300 → „310 túlvilág”

Kreatív bibliaértelmezés

Zsoltárok 29,11

- Kontextus: „¹Dávid zsoltára. Magasztaljátok az URat, ti, mennyei lények, magasztaljátok az ÚR dicsőségét és hatalmát! ¹¹Az ÚR erőt ad népének, az ÚR megáldja népét békességgel.”

יְהוָה עֲזָר לְעַמּוֹ יִתֵּן | יְהוָה אֶת-עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם:

- Kérdés: mi a kapcsolat a vers két fele között? Válasz: „Az Örökkévaló erőt ad a népének”. Hogyan tud adni erőt? Úgy, hogy megáldja. Áldást ad át.
- Észrevétel: *ba-salom* két jelentése: (1) 'a béké-vel' (*instrumentalis*).
(2) 'a béké-ben' (*inessivus*) → „béke, mint tok az áldás átadása során.”

Szóbeli tan – Rabbinikus irodalom

Válogatott fejezetek a Misnából

12. *Túl a Misnán és a Talmudon:*

a rabbinikus irodalom műfajai

a késő ókorban és a középkorban (és azóta)

KÜLÖN VIDEÓN!

birot@or-zse.hu, 1121

2022. május 10.

A félév összefoglalása

A félév összefoglalása

*Köszönöm egész féléves
megtisztelő figyelmüket,
és viszlát a vizsgán!*